

І.В. Бобіна, лікар терапевт вищої категорії

Мої спогади про батька Володимира Вікторовича Бобіна. До 100-річчя з дня народження

КОРОТКІ БІОГРАФІЧНІ ДАНІ

У 2024 році виповнюється 100 років від дня народження Володимира Вікторовича Бобіна — відомого вченого Харківського національного медичного університету, академіка Міжнародної академії інтегративної антропології, академіка Української академії наук національного прогресу, доктора медичних наук, професора кафедри нормальної анатомії людини ХНМУ.

Володимир Вікторович Бобін народився у Харкові 17 жовтня 1924 року. У 1931 році родина з маленьким Володимиром переїхала до Сімферополя, де юнак і навчався у школі. Після закінчення медінституту Володимир Бобін пройшов навчання у клінічній ординатурі на кафедрі нервових хвороб Кримського медичного інституту (КМІ). У 1951р. переїхав до Харкова та вступив до аспірантури на кафедру нормальної анатомії Харківського медичного інституту (ХМІ), де пройшов шлях від асистента до професора (1969 р.), завідувача кафедри нормальної анатомії (1971–1992 рр.) та професора кафедри (до 2014 р.). Протягом багатьох років академік В.В. Бобін був членом Вченої Ради факультету, головою проблемної комісії з морфології, головою Харківського товариства анатомів, гістологів та ембріологів, членом президії Українського товариства морфологів, почесним членом Українського та Білоруського товариств АГЕ, заступником голови спеціалізованої захисної ради по анатомії людини. Багато років вчений був експертом ВАК України. Володимир Вікторович Бобін брав активну участь у роботі Міжнародних та Українських форумів, конгресів з анатомії (Прага, Варна, Семіпалатинськ та ін.), з антропології, зоології, невропатології, кардіології. А на Першому з'їзді анатомів, гістологів, ембріологів та топографоанатомів України він виступав із програмною доповіддю «Розвиток анатомічної науки в Україні» (Вінниця, 1980).

КАРТИНИ МИНУЛОГО

Мій тато Бобін Володимир Вікторович був чудовим батьком. Адже я єдина його дитина, і він мене любив без міри. Не можу сказати, що він мене балував. Він ставився до мене, як до рівної собі, поважав мої бажання і дуже дбайливо ставився до мене. Тато багато працював, я його рідко бачила у ранньому дитинстві. Залишилось тільки багато фотографій, де ми разом. Тато дуже любив фотографувати, у нього в руках був завжди фотоапарат.

БАТЬКИ ВОЛОДИМИРА ВІКТОРОВИЧА

У шкільні роки щоліта ми їздили до Сімферополя до батьків тата — бабусі Льолі та дідуса Віктора. Вони жили в загадковому приватному будинку у центрі Сімферополя. Вхід у будинок був темний і вузький, треба було піднятися на 5–6 сходинок і уткнутися у старовинну шафу, через скляні дверцята якої проглядали ряди черепів, що мені здавалося таємничим і нереальним. Все у будинку було особливим, не схожим на те, що мене оточувало вдома. Кімната бабусі була заставлена китайськими вазами, витонченими флакончиками парфумів з екзотичними ароматами, на столику старовинної, схожій на бульдога, форми лежали якісь химерні коробочки з пудрою, тушшю, срібними браслетами та кільцями. Бабуся ходила в халатах східного китайського малюнка, що теж мені здавалося незвичайним. Далі була велика веранда, де до стелі були складені книги. Веранда виходила до внутрішнього дворику, де росли персикові дерева. Колись після війни тато там садив картоплю на прохання дідуса, а дідусь керував процесом. Кабінет дідуса був весь заставлений шафами з книгами — від підлоги до стелі. Мені здавалося в дитинстві, що стелі мають висоту до 4–5-ти метрів. Ще мене вражала велика кількість котів, найрізноманітніших — худих, сірих, різнокольорових. Але вони більше бігали

всадку танакухні, іноді ловили мишей, що тішили всіх. Ми часто з татом і дідусем Віктором їздили тролейбусом до Алушти та Ялти. Дорога здавалася довгою та звивистою, проходила через гори. Дідусь любив розповідати всякі історії з життя кафедри анатомії, про наукову роботу своїх учнів, про майбутні збірники та конференції, про археологію та розкопки. Це було його життя, яке займало дідуса цілком. Саме завдяки захопленню дідуса археологією тато з юності брав участь у експедиціях, у розкопках у Криму та Кисловодську, проводив власні дослідження. Віктор Володимирович самостійно вивчав унікальні штучно деформовані баштові черепи, знайдені під час розкопок у Криму, робив виміри, науково описував їх. Дідусь ініціював відкриття кримської філії Академії наук України, організував там антропологічний кабінет, де було зібрано велику колекцію стародавніх черепів з поховань, знайдених у Криму.

Віктор Володимирович, мій дідусь, випустив у 1957 р. монографію «Штучно деформовані черепи, знайдені під час розкопок у Криму», де були результати досліджень, зроблені і його сином, моїм батьком. Тато продовжував цікавитися проблемами антропології, надалі порівнював черепи, знайдені під час розкопок у Харківській області (с. Білопілья та ін.) із черепами з колекції батька, консультував археологів щодо знайдених ними черепів, давав висновки. Він багато виступав із лекціями з антропології, брав участь у конференціях та з'їздах з етнографії та антропології (7-й Міжнародний конгрес антропологічних та етнографічних наук, 1964), з'являлися його статті та інтерв'ю у газетах та журналах, робилися програми на телебаченні («Книга Рекордів Харкова»). Тато мене з 1-го курсу медінституту долучав до вивчення давніх черепів. А на другому курсі я завдяки тату підготувала дослідження 3-х черепів з доісторичною трепанацією з колекції кафедри нормальної анатомії вже Харківського медичного інституту. Співробітники кафедри судової медицини провели аналіз мікроелементного складу кісткової тканини навколо отвору, і ми дізналися, що у цій зоні черепа була збільшена кількість міді та срібла. Тому ми припустили, що трепанація черепа, знайденого в Криму і датована 14 століттям до нашої ери, була зроблена інструментами, до складу яких входили мідь та срібло. Також було встановлено, що людина після здійсненої давніми медиками операції ще довго жила.

ХАРКІВСЬКА СІМ'Я — ТІТОНЬКА І ДЯДЕЧКО

Коли я була школяркою 6–7 класів, ми з татом влітку жили на дачі у селищі Науковому під Харковом у тітки Віри та дядька Михайла. Віра Володимирівна була дочкою Володимира Павловича Бобіна (знаменитого та всіма обожнюваного лікаря та татового діда) та сестрою Віктора Володимировича — татового батька. Інтелегентна, скромна, тактовна, високоосвічена, вона завжди була привітна та доброзичлива. Коли тато вступив до аспірантури на кафедру анатомії Харківського медичного інституту у 1951 році, він жив у двокімнатній квартирі на вулиці

Пушкінській 14 у тітки та дядька. У цій старовинній квартирі з пічним опаленням колись жили лікар-розпорядник лікарні Харківського медичного товариства Володимир Павлович Бобін із дружиною та трьома дітьми. За розпорядженням влади після смерті В.П.Бобіна у 1925 році було дозволено проживати у квартирі дружині Стефаніді Іванівні та дочці Вірі з чоловіком. Я часто приходила до них у гості з татом, і ми пили чай з тістечками та варенням з агрусу, власноруч вирощеним та приготовленим дядьком Михайлом. У квартирі мене дивувала велика кількість старовинних, незрозумілих мені, піонерці, потемнілих від часу великих картин — копія «Таємної вечері», «Архангел захищає Петра І» та інші, а у великій вітальні була колона — підпірка під прогинаючу високу стелю. Влітку ж тітка Віра та дядько Михайло переїжджали на дачу та запрошували мене на відпочинок. Там ми ходили на озеро, їли вирощену дядьком Михайлом полуницю з вершками, а на обід — фаршировані помідори та суп із куркою. Тітка Віра (моя двоюрідна бабуся) завідувала бібліотекою в Університеті, а до революції закінчила з відзнакою кулінарні курси та отримала у подарунок книгу кулінара Малаховець. Було смачно, але порції для мене були малі — я любила поїсти. Після обіду всі сідали в саду до затишних крісел, запрошували сусідів і читали з натхненням вголос книги, які мені задавали за шкільною програмою на літо. Це були і «Слово о полку Ігоревім», і Теккерей, і Діккенс, і Шекспір. Влітку тато ніколи не відпочивав довго, завжди на нього чекала якась термінова монографія, редагування підручників та інша наукова робота, або аспірант, який чекав літа, щоб тато міг йому допомогти. Після літнього «відпочинку» тато готував весь матеріал до серії навчальних посібників для студентів медичних вузів, співавторами якої були знамениті анатоми академіки М.Р. Сапін та В.І. Зяблов (премія Держосвіту в 1987 р.), і до посібників, написаних із клініцистами професором-невропатологом О.Г. Дубенко, професорами-терапевтами В.Н. Хворостінкою та Ж.Д. Семидоцькою та ін. Пізніше тата дуже зацікавила нова для нього наука — голкорексфлексотерапія. До нього приходили на кафедру ентузіасти нового методу лікування, показували ними розроблені апарати для рефлексотерапії. Тато захоплювався ними, намагався зрозуміти пристрій приладів, з ентузіазмом перечитував новинки літератури, сам лікував радикуліт цими апаратами (Денс-терапія) і мене намагався лікувати, коли я часто хворіла на ГРЗ. Папа завжди був відкритий для всього нового, незвіданого. У 1979 р. у співавторстві з клініцистами їм було виконано дослідження, присвячене морфологічному обґрунтуванню голкорексфлексотерапії (6-й з'їзд невропатологів та психіатрів України).

НАВЧАННЯ У ХАРКІВСЬКОМУ МЕДИЧНОМУ ІНСТИТУТІ

У 1974 року я вступила на лікувальний факультет медичного інституту. З радістю згадую час навчання,

особливо перший курс, коли я повністю усвідомила, який тато шанований колегами, співробітниками та обожнюваний студентами, і в той же час — мій добрий друг та помічник! Папа читав лекції нам, першокурсникам, захоплююче, з натхненням, без папірця — підказки, але з безліччю слайдів та таблиць. На лекції стояла тиша, всі з цікавістю слухали, нерідко сміялися його жартам та курйозним історіям. Я, звичайно, бентежилася і намагалася сісти на гальорці, про що зараз шкодую. А лекції мого батька — професора Володимира Вікторовича Бобіна відрізнялися від усіх. Розумні, насичені клінічними прикладами та історичними посиланнями — ці лекції згадуються випускниками Харківського медуніверситету через багато років. Лекції Володимира Вікторовича перетворювалися на захоплюючу подорож в історію анатомії з усіма пристрастями та пошуками істини, загадками, які поступово, іноді ціною власного життя, розгадували великі вчені — Андрій Везалій, Леонардо да Вінчі, Авіценна. Але до лекцій професор Бобін готувався ґрунтовно. Безліч книг зберігалося в його бібліотеці — з неврології, травматології, щелепно-лицьової хірургії, терапії. Кожна лекція з анатомії окремих розділів показувала студентам, як анатомія пов'язана із клінічною практикою лікаря. Тато мав приклади з його лікувальної практики невропатолога, адже він два роки був клінічним ординатором на кафедрі нервових хвороб. Студенти-першокурсники яскраво уявляли, що відбувається при ураженні різних морфологічних структур мозку. Так, тато розповідав, як його хвора із поразкою лімбічної системи скаржилася, що проковтнула жабу. Довелося їй непомітно підкинути справжню жабу в металевий таз і викликати блювоту. Після цього хвора заспокоїлася, усі симптоми минули. Наочні приклади з власної практики наводилися і при поразці стріо-палідарної системи у хворих на хворобу Паркінсона, і багато інших. Але з особливим натхненням мій батько читав лекції про будову нервової системи, лицьовий нерв. Як не згадати його наукових розробок на тих мавпах, які жили на кафедрі у віварії. У дитинстві тато приводив мене на кафедру анатомії, і ми годували симпатичних мавпочок Яшку та Мілку яблуками, горіхами та морквою. Тоді тато писав докторську дисертацію. У його роботі вперше у світовій літературі найповніше були представлені типи розгалуження лицевого нерва від нижчих хребетних до людини. Електрофізіологічні дослідження у мавп Мілкі та Яшкі проведені з використання реєстрації електроактивності м'язів на електронному багатоканальному діагностичному пристрої, що сконструював П.В. Волошин. Думаю, що мавпочкам слід було б поставити пам'ятник, адже вони послужили науці. Потім їх перевели до зоопарку, і вони ще довго жили.

Практичні заняття у нас вела чудовий викладач Луїза Василівна Ізмайлова, учениця тата та наш добрий шановний друг. Завдяки їй інтерес до анатомії завжди був неослабним, незважаючи на труднощі запам'ятовування латинських термінів. Вчила я все сама, тато лише здалеку спостерігав.

Звичайно, у студентському гуртку на 1-му курсі він дав мені цікаву тему. Папа допомагав оформити роботу, давав зі своєї бібліотеки літературу вивчення. Ми контрастували металом Вуда лобові пазухи штучно деформованих черепів, знайдених дідусем під час розкопок у Криму, потім за допомогою рентгенографії їх вивчали. Потім я віддала два черепи до Українського фізико-технічного інституту (у П'ятихатках, де розташовувався УФТІ) для визначення їхнього віку. Тато так хотів, щоб я полюбила займатися наукою анатомією, але на жаль! Вплив мами Бірюкової Маргарити Сергіївни — акушера-гінеколога, що оперує, був сильнішим. Я закінчила субординатуру з хірургії, інтернатуру з анестезіології та реаніматології, кілька років працювала анестезіологом, а потім терапевтом. Тато ніколи не нав'язував свою думку, не ставив умови мені, не читав моралі! Тільки намагався допомогти мені у роботі.

Коли я вийшла заміж за уролога Андреева Ігоря Ілліча, тато створив усі умови на кафедрі анатомії та у віварії, що знаходився поряд, для його наукової роботи. Тато завжди намагався допомогти зятю у всіх справах. Він дуже цінував професійні якості зятя, тільки йому довірив своє здоров'я — і складна операція пройшла успішно. Мій чоловік дуже поважав і любив батька. Наша родина була його сім'єю також.

УЛЮБЛЕНІ ВНУКИ

Але з особливою вдячністю я згадую той час, коли народилися мої діти-двійнята Вікторія та Герман. Батько щодня приходив до нас і приносив і продукти, і ліки, і дитяче харчування з молочної кухні, допомагав збирати на прогулянку взимку неслухняних онуків, гуляв із ними. Влітку ми виїжджали на дачу в селище (тепер місто) Південне під Харковом до моєї улюбленої бабусі Ольги Іванівни — мамині мами, моєї основної помічниці у вихованні онуків. Будиночок тоді був старий, напівмазанка, напівцегляна споруда, будувався прадідом до революції. Води в будинку тоді не було, опалення було пічне. Але діти були на свіжому повітрі, будували курені, їли свіжо-приготовлену бабусяю їжу, пили домашнє молоко та весело проводили час із дідом Володею. Щодня вони мали походи околицями, на далекий ставок чи дитячий майданчик у будинок відпочинку. Тато купував путівку до будинку відпочинку «Південний» і там ночував, адже у будиночку бабусі було тісно. Після сніданку він приходив до нас і цілий день допомагав із онуками. Іноді я виїжджала до Харкова, і тато зі старенькою бабусяю (тещею) справлялися з онуками навіть краще, ніж за мене. Онуки з радістю та ностальгією згадують відпочинок на дачі з дідом Володею та бабулею. Коли онуки стали старшими, тато брав їх улітку із собою до санаторію «Роща», коли відпочивав там. Походи на озеро, катання з пустощами онуків на човні, плавання входили в щоденний розпорядок дня. Онуки згадують, що дідусь жив їхніми проблемами, будь-яку ініціативу підтримував. Він був молодий душею та серцем, йому було добре

з молоддю, і онуки, як і студенти, це відчували. Тато ніколи не сердився, не скаржився мені, що втомився поратися з онуками, хоча іноді при непослуху міг насупити брови (але не страшно!). Він радів їхнім досягненням і підтримував усі їхні починання. Внуків весь час треба було чимось корисним розважати — грою в шахи-шашки, кросвордами, походами на «розкопки» в полі та по курганах, грою в бадмінтон. Цілий день зайнятий! Через кілька років ми купили дачу недалеко від Зміїва, і тато часто влітку у нас відпочивав. Ритуал щоденного відвідування озера був неодмінним, навіть якщо ніхто не міг скласти йому компанію. Тато намагався допомогти збирати яблука, різати їх, сушити на сонці, адже врожай яблук завжди був величезний. На дачі збиралася велика родина, готували багато смачної їжі, вирощували огірки, їздили на рибалку на річку, купалися. Папі дуже подобалося у нас, але він часто згадував море та свої подорожі зі своїми батьками узбережжям Чорного моря. Папа завжди був товаришким, дуже тактовним і терплячим, з вдячністю приймав нашу турботу та увагу. Живо цікавився нашими справами, проблемами та радощами. Онуки готувалися вступати до Харківського медичного університету. Маса несподіванок мала бути! Тато дуже хвилювався і переживав. Він був чуйним і вдячним слухачем, який усе розуміє, адже з усіма проблемами можна було прийти до нього і виговоритися.

ДРУГ МОЛОДІ

Студенти-першокурсники із захопленням займалися у студентському науковому гуртку. Будь-яке їхнє корисне починання тато з ентузіазмом підтримував, допомагав знайти літературу, підказував, як краще зробити макет чи препарат. Багато його гуртківців стали науковцями, провідними хірургами та терапевтами. Коли онуки Вікторія та Герман Андрееви стали студентами Харківського медичного університету, тато запропонував їм найцікавішу тему наукової студентської роботи. На кафедрі вони вивчали чашково-баханковий апарат нирок. Було контрастовано безліч препаратів нирок, зроблено рентгенограми, зібрані комп'ютерні томограми хворих з патологією чашково-баханкової системи нирок та здорових людей, досліджено їх розміри та форми. У такий ненав'язливий спосіб тато залучив онуків до наукової роботи, і онуки у майбутньому стали кандидатами медичних наук.

КАФЕДРА НОРМАЛЬНОЇ АНАТОМІЇ ХАРКІВСЬКОГО МЕДИЧНОГО ІНСТИТУТУ (УНІВЕРСИТЕТУ)

Вдома всі жартома говорили, що кафедра для Володимира Вікторовича — рідний дім. Тато прийшов на кафедру анатомії у 1951 році зовсім юним вченим, захистив кандидатську та докторську дисертації на цій кафедрі, завідував кафедрою понад 20 років, потім працював професором кафедри до 2014 року. Робота була для нього не тягарем, а на радість. Так, він увечері втомлювався, але щоранку біг на роботу

з новими силами. «Пробігтися», тобто швидко пройти до інституту на раду чи засідання, йому було нескладно. Співробітники кафедри, переймаючись доброзичливою атмосферою на роботі, відчуваючи поважне ставлення до кожного, чи це доцент чи лаборант, чи черговий, намагалися не підводити завідувача. Серед співробітників Володимир Вікторович не мав улюбленців, яким все дозволялося. Папа був об'єктивний до співробітників, терплячий до їхніх недоліків. Звичайно, до доцентів він ставився з величезною повагою. Визнавав неабиякий розум та здібності до наукових досліджень доцента І.І. Шапіро, організованість та дисциплінованість доцента Н.М. Плужник, інтелігентність та знання доцента Л.В. Ізмайлової. Майбутні професори С.Ю. Масловський, В.А. Ольховський, доценти та асистенти кафедри — це був його «золотий фонд», який він беріг і до думки яких прислухався. Звичайно, дні народження співробітників обов'язково святкувалися. Накривався довгий стіл у рентген-кабінеті, складалися жартівливі вітальні вірші чи дарувалися листівки з подарунком. Тато приносив свої настоянки на траві зубрівці чи лимонних скоринках. Сам він пив мало, тільки для настрою чи підтримати компанію. На татові ювілеї запрошували і мене. Ми готували обов'язково курячі стегенця у духовці, тато купував великий деліс та шампанське та коньяк. Запрошували ректора академіка А.Я. Циганенка, професорів завідувачів кафедр С.Ю. Масловського та В.А. Ольховського та інших. Атмосфера була невимушена та дуже душевна. Мені подобалося, як ставляться до тата співробітники — без зайвих лестощів та лицемірства. Але хвалити у ювілей можна. Як третій представник лікарської династії Бобіних, він думав, що батько і дід могли б їм пишатися, адже усе життя він багато та самовіддано працював для людей та науки. На закінчення можна сказати: Володимир Вікторович Бобін прославив лікарську династію, представники якої були зразками вірного служіння своєму народу та благородній справі, яка стала сенсом їхнього життя.

ВИСНОВКИ

1. Мій тато Володимир Вікторович Бобін був чудовим батьком та другом. Він залишається в моєму серці та душі назавжди. Для онуків він був дбайливим і люблячим дідусем.
2. Володимир Вікторович (1924–2016) був третім представником лікарської династії Бобіних. Також, як і дід Володимир Павлович та батько Віктор Володимирович, він був прикладом інтелігентності, скромності та шляхетності.
3. Відданість науці, освоєння нових наукових прогресивних напрямів в анатомії, зв'язок із клінічними кафедрами.
4. Інтерес до історії медицини, наукові дослідження стародавніх черепів, популяризація давніх історичних знань.
5. Педагог, Вчитель молоді, блискучий лектор, демократичний керівник.

Мої спогади про батька Володимира Вікторовича Бобіна. До 100-річчя з дня народження

І.В. Бобіна, лікар терапевт вищої категорії

У статті представлені не тільки офіційні дані про професора кафедри нормальної анатомії людини Харківського національного медичного університету, академіка Української Академії наук національного прогресу, почесного академіка Міжнародної академії інтегративної антропології, доктора медичних наук Володимира Вікторовича Бобіна, а й спогади його доньки Ірини. Показаний портрет вченого, інтелектуала, педагога, люблячого сина, батька і дідуся, яким був професор В.В.Бобін.

Ключові слова: анатомія, антропологія, нормальна анатомія, історія медицини, медична династія, Володимир Бобін.

My memories of my father Volodymyr Viktorovich Bobin. To the 100th anniversary of the birthday

I.V. Bobina, therapist of the highest category

The article presents not only official data about the professor of the Department of Normal Human Anatomy of the Kharkiv National Medical University, academician of the Ukrainian Academy of Sciences of National Progress, honorary academician of the International Academy of Integrative Anthropology, Doctor of Medical Sciences Volodymyr Viktorovych Bobin, but also the memories of his daughter Iryna. The portrait of a scientist, intellectual, teacher, loving son, father and grandfather, who was Professor V.V. Bobin, is shown.

Key words: anatomy, anthropology, normal anatomy, history of medicine, medical dynasty, Volodymyr Bobin.

Контактна інформація: Бобіна Ірина Володимирівна —
лікар-терапевт, вища кваліфікаційна категорія по терапії,
тел. : +380971518469, i.v.bobina@gmail.com

Стаття до редакції надійшла 10.05.2024 р.